

# Filozofia przyrody

- W okresie renesansu dokonał się proces parcelacji filozofii na zagadnienia szczegółowe : scholastyczna metafizyka zaczęła ustępować miejsca filozofii przyrody
- Nauki ścisłe osiągnęły bardzo wysoki poziom
- Renesansowej filozofii przyrody nie sposób oddzielić od astronomii, traktowanej wówczas jako najważniejszej dziedziny matematyki

```
graph TD; A[Filozofia przyrody] --> B[Matematyka]; A --> C[Astronomia]; A --> D[Chemia]; A --> E[Geografia]; A --> F[Alchemia]; A --> G[Astrologia]; B --> H[Geometria];
```

Filozofia przyrody

Matematyka

Astronomia

Chemia

Geografia

Alchemia

Astrologia

Geometria

# Naukowcy polscy przed Kopernikiem

- Konieczność uprawiania filozofii przyrody podkreślał Wojciech Nowopolczyk, który w swoim dziele *Mowa pochwalna na cześć fizyki* (1551) uzasadniał pożytki jakie płyną z uprawiania filozofii przyrody, której teoretyczny (nie kontemplacyjny) aspekt ma wpływ na życie społeczne
- Marcin Król z Żórawicy (1422-1359), wędrowny humanista, magister wielu uniwersytetów, profesor astronomii i astrologii Uniwersytetu Bolońskiego
- Marcin Bylica z Olkusza (1434-1493) – magister astronomii (Kraków, Bolonia, Preszburg i Buda). Autor traktatów z astronomii i matematyki
- Wojciech z Brudzewa (1446-1518) – uczony matematyk, biegły obserwator. Był on autorem dzieła astronomicznego (wyd. w Mediolanie) „*Commentaria utilissima theorecis planetarum*”. Nauczyciel Kopernika.

# Kopernik jako filozof (1)

- Heliocentryczna teoria Kopernika była przede wszystkim owocem matematyczno-astronomicznych obliczeń, które pozwoliły mu znajdować luki w systemie Ptolemeusza.
- Umieszczenie Słońca, a nie Ziemi w centrum wszechświata było konsekwencją badania obrotów planet oraz regularności, z jakimi one się dokonują.
- W obu tych czynnikach dostrzegł porządek wszechświata, mający nie tylko wymiar kosmiczny, ale także światopoglądowy (filozoficzny, religijny), a więc etyczny oraz estetyczny.
- O filozoficznym charakterze teorii przesądzał jej cel - stworzenie zupełnie nowego obrazu uniwersum, za którego najważniejszą cechę uznał Kopernik harmonię, konsekwencję i zwartość

# Uczniowie, współpracownicy, kontynuatorzy

- Marcin Biem z Olkusza (um. 1540), profesor nauk matematycznych. Autor rozprawy o poprawie kalendarza
- Bernard z Radochonic Wapowski (um. 1535) – wydawca pierwszym map geograficznych Polski, także astronom
- Stanisław Grzebski (1526-1570), autor pierwszej napisanej po polsku geometrii
- Jan Heweliusz (1611-1678)
- Adam Kochański (1631-1700) – matematyk, utrzymywał stosunki z Leibnizem, polski odkrywca rachunku różniczkowego

# Astrologia

- Rozkwit astrologii, uprawianej nie tylko w Krakowie, ale i w innych uniwersytetach europejskich jako dyscyplina par excellence naukowa o charakterze praktycznym, pozwalająca nie tylko na przewidywanie ruchu ciał niebieskich, pogody czy zdarzeń politycznych, ale przydatna również w medycynie (diagnozowanie schorzeń, terapia, przebieg leczenia, przewidywanie epidemii).
- Tak pojmowana astrologia nie zawsze miała ścisły związek z astronomią, natomiast była odmianą studiów przyrodniczych, której wielkim zwolennikiem był renesansowy medyk Paracelsus.
- Sprzeciwiając się teoretycznej wiedzy medycznej, propagował on medycynę holistyczną, w której człowiek jest częścią Natury (Boga, kosmosu, świata ziemskiego) i nie należy go izolować od tej wielkiej całości

# Filozofia praktyczna w Polsce (1)

- Podstawowym źródłem renesansowego stoicyzmu polskiego były pisma Cyncerona.
- Do stoickiej logiki nawiązywał Jakub Górski oraz Adam Burski z Brzezin
- Etyką stoicką zajmował się Wawrzyniec Goślicki
- Do antycznej filozofii praktycznej odnosili się także pisarze polscy: Mikołaj Rej oraz Jan Kochanowski

# Filozofia praktyczna w Polsce (2) – typ literatury

- Typ literatury: „zwierciadła” („specula”)
- Piśmiennictwo paranetyczne (adhortatywne, zachęcające, pouczające) – najbardziej odpowiadało potrzebom kultury chrześcijańskiej
- Najpopularniejsza w filozofii praktycznej forma literacka, w którą przyoblekano wykład etyki dla pospolitego użytku
- Ten typ literatury w języku polskim - Mikołaj Rej!



Literatura  
adhortatywna  
polskiego  
Odrodzenia

Polska

Zwierciadło (1567)  
Spytek z Melsztyna

Ethica albo  
zwierciadło żywota  
(1607) Krzysztof  
Pieniążek

Łacińska

De optimo senatore  
Wawarzyńca  
Goślickiego (1530-  
1607)

# Najwybitniejsi filozofowie Odrodzenia w Polsce

## Prehumaniści

- Grzegorz z Sanoka
- Zbigniew Oleśnicki
- Jan z Ludziska

## Polityczni

- Andrzej Frycz-Modrzewski
- Stanisław Orzechowski
- Piotr Skarga

## Przyrodnicy

- Mikołaj Kopernik
- Wojciech Nowopolczyk

## Praktyczni

- Wawrzyniec Goślicki
- Mikołaj Rej
- Jan Kochanowski